

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja az Állatorvostudományi Egyetem Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum

27. évfolyam
(2023)
2. számRaitsits Emilre emlékezünk
doktorálásának
100. évfordulója alkalmából

Raitsits Emil dr., a hajdani Állatorvosi Főiskola kiváló professzora, a magyar kinológia meghatározó alakja doktorálásának 100. évfordulója szolgált alkalmat arra, hogy emlékét felidézzük.

Raitsits Emil 1882 tavaszán, Budapesten született, ahol édesapja orvos volt. Itt végezte középiskolai, majd főiskolai tanulmányait is, végül 1904-ben szerzett állatorvosi oklevelet. Már a főiskolai évek alatt kitűnt tehetségével, szorgalmával és igyekezetével, melynek köszönhetően – oklevelének birtokában – 1905-től dr. Marek József egyetemi tanár mellett gyakornokoskodott, majd tanársegédként működött a belorvostani tanszéken.

Raitsits adottságai, egyre gyarapodó szaktudása és ambiciózus jelleme olyan emberileg is előnyös tulajdonságaival párosultak, mint udvarias előzenyessége, bizalomkeltő fellépése és megnyerő modora. Udvarias fellépése mögött szívós akarat és nagy munkabírási rejlett. Marek professzor – látva Raitsits tanársegéd kiváló diagnosztikai érzékét, egyben nagyra becsülve emberi tulajdonságait – 1909-ben megbízta a főiskola ambulatóriumának és poliklinikájának vezetésével. A fiatal Raitsits ezzel megkapta a legkedvezőbb lehetőséget ahhoz, hogy képességeit kibontakoztathassa, továbbá dr. Hutýra Ferenc rektor és dr. Marek József professzor nem csupán támogatást nyújtottak Raitsitsnak a sikeres diagnosztikai és gyógyító tevékenységhez, hanem méltányolták is áldozatos munkáját. Raitsits mindamellett, hogy kitűnő diagnosztika volt, rendkívül jó terapeuta is, ennek köszönhetően sikeres gyógyításával rövid időn belül híressé vált és nagy népszerűségnek örvendett az ál-

lattartók körében. A rendeléseire bejáró állatorvostan-hallgatóknak pedig lehetőségük nyílt arra, hogy a fiatal tehetség mesterfogásait elsajátítsák. Rövid időn belül fogalommal vált a Raitsits-klinika az állatorvostan-hallgatók és a nagyközönség körében is.

Egy év elteltével, 1910-ben feladatául kapta a fővárosi Állatkert állatorvosi teendőinek ellátását is. Az állatkerti állatok betegségeinek (vadállatok rühössége, orvoslásuk gyógyszerekkel, medinai féreg okozta megbetegedés óriáskígyóban, szerencsétlenül járt oroszánfóka stb.) tanulmányozása mellett Raitsits a higiénias körülmények fejlesztését, a fogva tartott állatok életkörülményeinek javítását, tehát a preventív tevékenységeket is rendkívül fontosnak tartotta. Publikációiban, tanulmányaiban ezt gyakran ki is fejtette: „Állataink egészségét akkor biztosíthatjuk, ha azokat megfelelő módon tápláljuk, ápoljuk, tisztogatjuk és oly higiénés körülmények között tartjuk, melyek kizárják mindazokat a káros behatásokat, melyek a betegségek keletkezésének megadják az alkalmat”. Rávilágított

többek közt arra is, hogy az istállóban, illetve ólban tartott állatok számos betegségét a túl párás levegő és a sötét, dohos, nedves hely velejárai okozzák.

1914-től tizenöt éven át szerkesztette az Állatkert kiadásában megjelenő A Természet c. folyóiratot. Neki és a szakma iránt érzett önzetlen szeretetének köszönhető, hogy az I. világháború alatt és az utána bekövetkező súlyos gazdasági válság idején is folyamatos volt a lap megjelenése, mellyel töretlenül tudta tájékoztatni olvasóit az Állatkert eseményeiről.

Sajnos az I. világháború jócskán visszavetette a főiskola fejlődését is, ami természetesen Raitsits előmenetelét is hátráltatta. A háború éve alatt a csikortornyai katonai lókorházban teljesített szolgálatot jórészt önkéntesként, majd a vérzivataros évek után, 1919-ben megbízatást kapott a belgyógyászati propedeutika előadására. Ennek gyakorlati lebonyolítása érdekében tantermet építettek a rendelő mellé, ahol Raitsits – kitűnő előadói képességeit kihasználva – színvonalas előadásokat tartott az állatorvos növendékeknek, akik élvezettel hallgatták az orvosi gondolkodásukat fejlesztő Raitsits betegbemutatásait. Egyénisége bizalmat és megbecsülést váltott ki tanítványaiából. Előadói képességeit később is kibontakoztathatta a főiskola falain kívül is, a Közgazdasági Egyetemen tanított meghívott előadóként állatjárványtani és állatkórtant.

Állatorvosdoktori disszertációjának elfogadása és a doktori cselekmények abszolválása után 1923-ban megkapta állatorvosdoktori oklevelét. Egy évvel később adjunktusi megbízatást kapott, majd 1926-ban címzetes nyilvános rendkívüli tanárrá nevezték ki, ezenkívül tagja volt számos kari, tudományos és társadalmi egyesületnek. Az állatkert állatainak gyógyítása kapcsán a bölények életmódját is behatóan tanulmányozta

Raitsits Emil portréja

és megállapította, hogy ezen állatok sorsát a mozgáshiány pecsételi meg. Ebből fakadóan javaslatot tett a budapesti állatkert bölényeinek a visegrádi vadaskertbe történő kitelepítésére. A kitelepítés sajnos csak átmeneti sikert hozott, mert a II. világháborút nem éltek túl az állatok. Az állatkerti állatok betegségein túl sokat foglalkozott a díszmadarak betegségeivel is. Arra is akadt példa, hogy idejét nem kímélve addig dolgozott, vesződött egy törött lábú kis kanári lábának amputálás utáni rehabilitációjával, mígnem vékonyra faragott kis pálcikából műlábat készített a kis betegnek, aki minden bizonynyal hálásan köszönte meg énekével Raitsits fáradozásait. A kanárimadár betegségei és gyógyítása (1927) c. könyve hosszú időn át nagy népszerűségnek örvendett.

Bár már az eddigiekből is kiderülhetett, hogy mennyire tartalmas volt Raitsits szakmai életútja, de mielőtt rátérnénk fő tevékenységi körére, érdemes megemlíteni, hogy Raitsitsot a fényképezés is érdekelte, s mivel igen magas szinten művelte ezt a tevékenységet is, ő készíthette dr. Marek József világhírűvé vált, német nyelvű Belgyógyászati diagnosztikájának, valamint a Hutýra-Marek második kötetének (Organkrankheiten) képeit is.

Az eddig írottakon túl Raitsits legemibb, legfontosabb szerepe és tevé-

kenysége a kutyatenyésztés felkarolása, a magyar kutyafajták népszerűsítése és a hazai ebtenyésztés nemzetközi szintre emelése volt. Az 1924-ben megjelent A magyar kutyák c. hiánypótló művének előszavában felhívja a figyelmet, hogy „a mi eléggé meg nem becsülhető magyar kutyáink az elkorcsosodás és a végpusztulás felé haladnak”. Országos akciót indítva hozzákezdett a komondor, a puli, a pumi és a kuvasz megmentéséhez és nemesítéséhez oly módon, hogy elkezdte gyűjteni és feldolgozni az említett kutyafajtákról szóló irodalmat, kutatást végzett a rájuk vonatkozó nyelvtörténeti, művészettörténeti és kultúrtörténeti emlékekben. Munkája eredményeként meghatározta és leírta fajtajellegüket és előírta a tenyésztési standardot. „A magyar ebtenyésztés, tekintettel annak gazdasági jelentőségére” címmel előadás-sorozatot tartott a rádióban. Elindítója és szerkesztője volt a Kutyatenyésztés és a Magyar Kutyatenyésztő c. folyóiratoknak. Raitsits nevéhez fűződik a magyar kutyák (nem csak a fentebb említett fajták, hanem pl. a vizsla) világhírének kivívása és a foxterrier tenyésztésének minőségi ugrása is. Megalapította a Magyar Foxterrier-tenyésztők Egyesületét, melynek elnöke volt. Elméleti kutatásainak és tudásának eredményeit a gyakorlatban is kamatoztatta, hisz saját kennelt tartott fenn, melynek számos példánya rangos nemzetközi eseményeken magas díja-

A képen Hutýra Magda, Hutýra Ferenc és Raitsits Emil látható

kat nyert. Az Állatorvosi Főiskola több ízben szolgált helyszínül ezen kiállító-soknak.

Raitsits tisztában volt azzal, hogy tudományos megalapozottság nélkül nincs gyakorlati eredmény, emiatt a kinológia tudományának fejlesztését is szem előtt tartotta. Tanulmányaiiban megállapítást tett – többek közt – arra vonatkozóan is, hogy a házikutyák koponyája eltér a ragadozó életmódot folytató, vadon élő fajokétól (farkas, sakál). Értékes megfigyeléseket tett az álvemhesség, a fül- és farokkurítás, a kutyafürösztés, a hallójárat-gyulladás, az agyvelő-vízkór, a szopornyica, az Aujeszky-betegség stb. kapcsán.

Eredményeivel, sikereivel természetesen számtalan elismerést aratott, ezzel párhuzamosan azonban irigyei is akadtak, akiknek gáncsoskodó féltékenysége még annak ellenére is hathatott rá, hogy ezt Raitsits nem mutatta ki, látszólag nem sokat adott ellenségei kicsinyes kritikáira. Figyelmét teljes egészében lekötötte sokrétű munkája. Nem ismert fáradtságot, ha áldozatról és segítségadásról volt szó.

1932-től további tudományos szakirodalmi közléseinek gátat szabott a politika, és az akkori szellemi élet sok más kiválóságához hasonlóan dr. Raitsits Emil professzor sem kapott már helyet a nemzeti munkatervben. Az előállt rossz körülményeket tetézte dr. Hutýra Ferenc nyugalomba vonulása (1933) is.

Végül „az állatvilág legmelegebb szívű barátja” 52 éves korában, 1934. március 24-én önkéntesen vetett véget életének. Öngyilkosságának pontos oka nem tisztázott.

Irodalom

- Szentmiklóssy Géza (szerk.): A magyar feltámadás lexikona. Budapest, 1930. 939.
- Raitsits Emil: Az állati betegségek elleni védekezés egyik gyakorlati fejezete. Kincses Kalendárium, (1933) 341-344.
- Lukács Dezső: Emlékezés Raitsits Emil professorra (1880-1934), a magyar kinológia legnagyobb alakjára. Magyar Állatorvosok Lapja, 38. (1983) 366-368.
- Raitsits Emil halálos tragédiája. 8 Órai Újság, 1934. március 25. 1-2.

Mesterséges intelligencia a publikálásban – 1. rész

A mesterséges intelligencia (MI) immár az emberek mindennapi életének részét képezi. Az MI-t sokáig jellemzően a művészeti alkotások alapján képeltük el, legyenek ezek könyvek, filmek stb. A technológiai fejlődés lassan 70 éve hozott fordulata azonban lehetővé tette, hogy napjainkra széles körben elterjedt, sok területen használatba vett technológiaként gondolhassunk rá.

Az MI szakterülete számtalan egymástól nagyon különböző, és sokszor egymással kombinált területből áll. Pl.: számítógépes látás, szövegfelismerés, szövegértelmezés, keresés, szöveggenerálás, döntéshozatal, keresés stb. Az MI tehát nem egyetlen-egységes fogalom, hanem gyűjtőnév. Az MI tudását, készségeit és képességeit a legtöbb esetben az emberi teljesítőképességhez mérik, ugyanakkor valójában nagyon más. A technológiai fejlődés hatalmas számítási kapacitásokat tett elérhetővé, amelyeket az MI-k ki tudnak használni. Az elmúlt évtizedekben megsokszorozódott digitális tartalom pedig lehetővé teszi, hogy az általunk ismert világról részben képet alkothassanak.

Az ember számára sokszor nehéz problémák, amelyekre megoldásokat kerestünk, az MI-k számára egyszerűek, pusztán azért, mert másképp működnek, mint az emberi agy és az elérhető számítási kapacitások is egyre nőnek. Most induló sorozatunkban az MI néhány területét fogjuk röviden bemutatni azzal a céllal, hogy elgondolkodtassunk és a tudatosabb használatot vagy a felismerés képességét elősegítsük. Könyvtárként a 21. században nem feltétlenül a technológia ismertetése a feladatunk, mint inkább az, hogy segítsünk az egyre fontosabbá váló digitális készségek fejlesztésében, mint amilyen az információkeresés, forrásértékelés, kritikus gondolkodás stb. Az MI terjedésével ezen készségek felértékelődnek minden téren.

A technológiai fejlődés jelenleg olyan gyors, hogy sok esetben nehéz követni és naprakésznek maradni a minket akár közvetlenül is érintő MI-megoldások terén is. Az írás vagy más kreatív munkák sokáig olyan területeknek számítottak, amelyekről azt gondolhattuk, hogy az

MI nem érinti őket közvetlenül jelenleg, pl. nem veszélyezteti az itt dolgozók munkáját.

A nagy nyelvi modellek, mint pl. a ChatGPT, ezt írták felül. Ezek a technológiák képesek statisztikai módszerekkel megjósolni, hogy az adott témakörben mi a legvalószínűbb következő kifejezés egy szövegben. Beállítva a valószínűség minimális értékét (vagyis hogy mennyire legyen valószínű, hogy a kiválasztott szó következik) különböző szövegeket generálhatnak a programok. Ezt a rendszert a fejlesztők kombinálták pl. a megerősített tanulóval, amelynek segítségével az MI az emberi visszajelzések által tovább is fejlődhetett.

Ez a technológiai megoldás azonban korlátozott. Az ezen az elven működő MI-k nem az „igazság keresésére” vagy a jó válasz megtalálására vannak predesztinálva, ám sok esetben a használók, tesztelők mégis ezt várják tőlük. Egy ilyen szöveggenerátor sokszor meglepően jó válaszokat képes adni, míg más esetekben elképesztően rosszakat. Az általános kérdésekben többnyire nagyon jó összefoglalókat készítenek, ugyanakkor a technológia korlátai miatt nem mindegy, hogy mire és hogyan használjuk fel őket. Használatuk során fontos technológiai, üzleti érdekekre vonatkozó és etikai kérdések merülhetnek fel, amelyekre még nem minden esetben vannak válaszok.

Az első példa cikkek írásához kapcsolódik. A CNET c. lap 2022 őszén elkezdett egy szöveggenerálásra alkalmas MI-t használni és cikkeket íratott vele a lapba pl. pénzügyi témakörben. A cikkeknel feltüntetésre került, hogy MI írta őket, azonban ezt az információt egy logó mögé rejtették, így nem volt egyértelmű az olvasók tájékoztatása. Mint később fény derült rá, a cikkek

közül több komoly szakmai hibát, pontatlanságot tartalmazott, amelyet nem fedeztek fel a közlés előtt. A kiadó végül kénytelen volt visszavonni egyes cikkeket és egyértelmű politikát kialakítani az MI-vel generált cikkek megkülönböztetését elősegítendő.

A fenti esetben egyértelműen hibázott a lap, hiszen megtéveszthették egyes olvasóikat, akik nem tudták, hogy nem egy ember által írt és ellenőrzött cikket olvasnak. A folyóiratokban megjelenő emberi szerzők által írt cikkek tartalmáért ugyanis a szerző felelős. A géppel generált szövegért ki a felelős? Amennyiben annak tartalma sértő, pontatlan, megtévesztő stb., kit lehet felelősségre vonni? A kérdezőt, akinek a kérésére a szöveg született vagy a fejlesztőket, akik az MI-t készítették?

A probléma másik oldala a plágium kérdése. Plágiumnak azt nevezzük, amikor valaki jelölés nélkül veszi át más gondolatait. A szöveggenerátorok ma ismert generációja nem plagizál, hiszen saját maga generálja, találja ki a szövegeket. Azonban amikor ezt egy az egyben átvesszük vagy az így létrejött ötletet, gondolatot felhasználjuk, vajon mi nem követünk el plágiumot?

A sorozat következő részében a tudományos publikálás során felhasznált szöveggeneráló MI-k alkalmazásának előfordulásairól és az ezekre a nemzetközi tudományos közösségek, kiadók részéről érkezett reakciókról lesz szó.

Irodalom

- Connie Guglielmo: CNET Is Testing an AI Engine. Here's What We've Learned, Mistakes and All, CNET, 2023. január 25., <https://www.cnet.com/tech/cnet-is-testing-an-ai-engine-heres-what-weve-learned-mistakes-and-all/>

E Mit csinál egy állatorvos? Foglald össze 5 mondatban.

 Az állatorvos a házi- és haszonállatok egészségének megőrzésével és kezelésével foglalkozik. Ő felelős az állatok rendszeres oltásainak és egészségügyi ellenőrzéseinek elvégzéséért. Az állatorvos diagnosztizálja és kezeli az állatok betegségeit és sérüléseit, valamint végez műtéteket és sebészeti beavatkozásokat. Ő ad tanácsot az állattartóknak az állatok táplálkozásával, viselkedésével és általános gondozásával kapcsolatban. Az állatorvos részt vesz a közegészségügyi tevékenységekben is, mint például a betegségek megelőzése és a zoonózisok kezelése.

A képen a ChatGPT-nek feltett kérdés és válasz látható (2023. 05. 12.) <https://chat.openai.com/>